

A perueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signū sternutationis remedium. Signum itaque bonum existit, quia naturam ostēdit, quæ prius obstupuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quando aliquam eijcit superfluitatem. Ostensum est enim in libro De causis accidentium, sternutationem hac ratione fieri. Causa autem, ob quam iuuat est, quia uehementiore concussu atq; feruore partim quidem naturam excitat, partim uero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixæ adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet.

Mulieri menses decolores, nec per idem semper tempus uenientes, purgationem indicant esse necessariam.

36 In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus uenientes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est, qui post consuetum ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egeamus hac sola necessario. nam & per extenuantem aliquando uictum tales dispositiones sanauimus. Scriptum autem est à nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem istius uim habent, pelli adhibiti, epotaq; medicamenta, quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est, quod calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodq; sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorum aperire, quæ pertingunt ad uterum, tum sanguinem extenuare. Ac sane quidem purgatio totius corporis, ut dixi, quando crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones. Si uero, decolores, scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neq; enim propter humorem pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicum & biliosum menses fiunt decolores. Quomodo igitur dignoscere oporteat humorem superabundantem, ipse in primo De muliebribus docuit: nunc autem, q; per purgationem euacuandum sic: idem monstrauit. Verba autem illa, nec per idem semper tempus uenientes, huic scripturæ magis consonant: ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus ueniāt, quo antea uenire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiā tempus periodi non seruari: si quidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs, qui secundum naturā se habent, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, consuetum terminum anticipando.

37 *Mulieri utero gerenti si mammae graciles repente fiant, abortit.*

Hic pariter Aphorismus ex illorum numero est, quos diximus defectum alimenti foetui significare. Cōmunes enim quædam uenæ sunt mammis ac uteris: quæ, ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammas reddunt, atrophia autem. i. alimenti cessatione non nunquam foetum perimunt, nō nunquam etiam ad excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro De natura foetus, per hæc uerba explicat: Alimentum atq; auctio à matre ueniens, non amplius est infanti sufficiens, quādo decem menses præterierint, & foetus auctus fuerit. Trahit enim à sanguine ad se id, quod est dulcissimum: & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quā illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liquet igitur, q; & ante decem menses foetus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas dirumpens initium partus matri affert.

38 *Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, foeminam.*

D Quod superscriptus Aphorismus de ambabus māmīs dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam uero, quam diximus de uenis communibus causam, is, qui è directo est māmæ factæ gracilioris, foetus abortum patitur. Quod autem existentibus geminis, altero mare, altero foemina, si dextra quidē māmā gracilis fiat, solus mas: si uero sinistra, foemina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidē in dextris, foeminas uero in sinistris magis concipi opinatur.

39 *Si mulier, quæ neq; grauida est, neq; peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt.*

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisitè assequi debeat, exercitatum esse in libris De potentijs naturalibus. Tantum tamen de his nunc à nobis dicitur, quantū breuissime dictum possit ad præsentia conferre. Hoc quidem cōmune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos utiles generare, aut ad usum aliarum partiū, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum quandam ueluti superfluitatē partis ipsum generantis. Non. n. quia norit, ad quid utilis erit humor animali, ipsius facit pars generationem, nisi debeat talem habere intellectum, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis, quidem opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (ut ostensum est) potentijs regitur naturalibus, cum alijs quibusdam, tum alteratiua, per quā assimilatur alimētū sibi ipsi. Quātum igitur alimēti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisitè assimilatur,

illi apponitur parti, ac nutrit eam. & hoc est, quod ipse ait: Alimentū est, quod alit, & quod est ue-
luti alimentū, & quod debet alere: superfluum uero, quod superest. similis autē naturæ partis humor
existit, in ossibus quidem id, quod in cauernis eorū continetur, in hepate uero sanguis: ex hoc ge-
nere est & spumeus humor, qui in carne pulmonis cōtinetur, & qui in articularum compagibus
glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in uocatis parastatis, semen, & qui in lingua, cui no-
men salua. Sunt autem & quidam in mammis adenes, uim habentes id, quod ad eos influat, sibi
ipsis assimilandi. Cum ergo hi sint exangues & albi, propriū efficiunt humorem, talem, qua-
le est lac, eiusq; maiorem copiam, quo plus alimenti defertur ad ipsos. Plus uero defertur octauo
& nono mense conceptionis, q̄n abundanter oppletæ sunt communes uenæ mammarum & ute-
ri, sicuti in animalium prægnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit autem & tale quan-
doq; licet raro, cum mulier grauida non est, q̄n ad similem peruenerint uenæ repletionē ex men-
struorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

40 *Quibuscunq; mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

Quod quidem sanguis ad mammas feratur, deinde ab adenibus, qui ibi sunt, in lac transmute-
tur, in præcedenti scriptum est Aphorismo: Nunc autem, q̄n intransmutabilis māsērit hic, qui ad
eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse
uidi: & si quando eueniat, ex ijs est, quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit. et,
si uerum sit, talem ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, illorum præsertim, qui in
mammis sunt, exanguis est, & proculdubio frigida: omne .n. exangue frigidum. Atq; ideo sangui-
nem, qui defertur ad ipsos, ad frigidius commutat. Quanto enim adenes hi sunt hepatis carne fri-
gidiores, tanto lac sanguine. Cum igitur multus aliquando sanguis & feruens per totum labitur
corpus, & caput præcipue petit: in furorem uertuntur, quoniam sanguis talis occupat caput. Qui
uero ad mammas defertur: ad contrariam naturam alterari non poterit ita, ut lac fiat, tum propter
feruorem, tum propter exuperantiam.

41 *Si uelis noscere, an conceperit mulier: cum dormitura est, ei aquam mulsam potandam da: & si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.*

Tormina fiunt quidem propter mordacitatem, fiunt etiam propter spiritum flatuosum, qui fa-
cilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrādum in mulieribus, quæ conceperūt,
propter eam, quæ fit ex utero, angustationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormitura, cru-
dam uidelicet: q̄m qualitas flatuosa (si noscere uolumus) est necessaria: uolens & quiescere simul,
& plenam esse cibis mulierem. hæc .n. ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier, si marem concepit, bene colorata est: si uero foeminam, male colorata.*

Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate in-
dicium, quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam, quæ foeminam concepit, minus seipsa colo-
rata apparet: quoniam frigidior est foemina mare. Nunquā uero talem concepisset, nisi & uiri se-
men & uterus mulieris frigidior eo tempore fuisset, in quo cōcepit. Quare, quod dicitur, ex eorū
numero est, quæ sæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus
conceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autem, quod & alia signa sunt, quæ significant marem
esse conceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamen neq; ipsæ, signa
perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quod concepta foemina sit mare robu-
stior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam, ut aliquando mas sit debilior foemi-
na, ac paucioribus debilioribusq; motibus cieatur.

43 *Si mulieris grauida in utero sit erysipelas, letale.*

Nunquid solum erysipelas in utero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam
etiam, quæ proprio nomine dicitur phlegmone, hoc est inflammatio: Quod enim factū in utero
erysipelate, foetus moriatur ex necessitate, manifestum est. quando quidem & febres acutæ aliq̄n
sine erysipelate ipsum interficiunt. An uero utero inflammationem patiente, possit aliquando
foetus uiuere: dignum est inquisitione.

44 *Quæcunq; præter naturam tenues existentes, utero gerunt, abortiunt prius, quam crassescant.*

Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius, præsentis Aphorismi sententiā.
Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam uero, si non crassescant & reficiantur,
sed maneant absq; refectione, ac tenues: quidam uero, cum reficiuntur, tunc maxime eas existi-
mant abortire: quod minus uidetur, quam prius dicta, uerisimile. Vertūtamen ita exposuit Nu-
mesianus, dictum inquiring esse Aphorismum in ijs, quæ præter naturam extenuatæ sunt, & quas
prius refici oporteat: sed, cum concipere anticipent, eas non posse refici ait absq; q̄ sanguis ad cō-
ceptus alimentum deputatus, ad eius, quæ concepit, nutritionem assumatur: quare non absq; ra-
tione foetus sufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed et uerba illa, Præter naturam tenues,
quidā ita acceperunt, sicuti Numesianus, ut præter sui ipsius naturā grauida mulier sit extenuata.
Quidam

A Quidam uero magnum excessum dicunt significari, uolente Hippocrate nobis insinuare, non quod mediocriter extenuata id ex necessitate patiantur, sed quæ ualde sunt extenuata. Vtraque autem expositio non caret ratione.

45 *Quæcumque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere foetum continere, sed dirumpuntur.*

Sine manifesta occasione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio sanguinis, uel erysipelate in ipso utero constituto, uel saltu grauidæ mulieris uehementiore, uel clamore, uel tristitia, uel ira, uel timore, uel uictu parcio, uel alio tali aliquo actu seu passione. Est enim uerisimile in his esse plena mucore ora uasorum uenientium ad uterum, ex quibus secundæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit, non (sicuti quidam arbitrantur) adnatas ipsis carnes adenosas. Nam, ut ipse inquit in primo libro De passionibus muliebribus, Si acetabula plena fuerint pituita, mēstrua fiūt pauciora: & Praxagoras in primo De naturalibus, Acetabula, inquit, sunt ora uenarum et arteriarum, quæ feruntur ad uterum.

46 *Quæcumque præter naturam crassa, non concipiunt utero: ijs omentum os uteri comprimit, & prius, quam extenuata fuerint, non concipiunt.*

B Verba, præter naturam, dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam, n. excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est autem prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur, atque angustatur uteri os ijs, quæ supra modum crassæ sunt. appellat autem nunc os, illud, quod intus est, ubi uterus quidē definit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas, quæ muliebri pudendo coniungitur, non uteri, sed ipsius colli os haud sine ratione uocaretur.

47 *Si uterus ea parte, qua coxæ incumbit adiacetue suppuratur, medicamentis per linamenta curetur necesse est.*

In coxam uteri partem inclinatam, quia per concerpta & medicamentis conuenientibus oblita linamenta curationem requirit, ob id ea *ἐμμοτον* appellauit, quasi dicas concerptis lintheolis curadā. Nā quod uterus, si suppurauerit (suppuratione præsertim extrorsum uergente, id quod nunc indicare uidetur) tali necessariò curatione egeat, nemini est in obscuro.

48 *Fœtus, mares quidem in dextris, sceminæ uero in sinistris magis.*

Cin commentarijs de semine, est demonstratum. Calidior uero temperatura foetibus aduenit non minime ob locum, qui est dextra uteri pars: hæc autem calidior statim existit propter hepatis uicinitatem. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebri semen profusum quidē ex proprijs testiculis per utrumque corniculum, partim in dextrum uteri sinū, partim in sinistrum, dissimile tamen: ut & hoc ipsum ostendimus. Si igitur serosius est atque frigidius, quod in sinistro testiculo continetur semen: etiam iuxta hoc conceptus in læua parte uteri constitutus, non absque ratione fuerit frigidior. Dictum autem est de omnibus talibus sufficienter etiam in quinto libro sectionis Hippocratis.

49 *Vt secundæ procidant, sternutatorio imposito, nares apprehendito & os.*

Nō cum accentu circūflexo ultimam syllabam *ὄστω*, legere oportet, ut significet uterum, sed cum graui *ὄστω*, ut secundæ intelligantur. Neque, n. uult uteros ipsos excidere, tentione facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea, quæ choria uocantur atque secundæ.

50 *Mulieri si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammis appone.*

Dita & nunc illorum, quæ ultra modum euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam quam maximam mammis apponere. Melius est autem non mammis ipsis cucurbitulam adigere, sed inferius sub ipsis eam affigere, potissimum, ubi sunt uenæ, quæ ad ipsas desubterueniunt. Saneque non nullis his uerbis Aphorismum scribunt, Cucurbitulam quam maximam sub mammis pone. Vult autem quam maximam esse cucurbitulam, ut fortiorem faciat ex utero ad superiora reuulsionem, per communes id uenas artificiose molitus.

51 *Quæ utero gerunt, ijs uteri os comprimitur.*

Maximū hoc est mulieris, quæ concepit, indicium, si obstetrix potuerit immisso digito os uteri tangere. Statim, n. cum semen intra seipsas acceperint, totum sui interius spatium contrahunt, et os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os uteri comprimi. Distinguiturque ab eo, qui in grauidis, ex duritie uteri.

52 *Mulieri utero gerenti si lac multum è mammis effluat, foetum imbecillum significat: si uero mammae solidæ fuerint, foetum significant saniozem.*

Illo uidelicet tempore fluit lac, quibus uisum fuerit fluere, quando natura fert, ut in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur mensibus. Quod autem omnino fluat, & non maneat in-

tus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis communibus, quæ à mammis pertingunt ad uteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimum conceptus assumit. Hoc uero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liqueat igitur, & neq; mammas tenues oportet apparere, sicuti in muliere non grauida: (hoc enim signum defectum sanguinis ostendit, & hac ratione foetus in ipsis corrumpitur) neq; adeo plenas, ut lac effluat, sed tantum subleuari, ut solidæ tangentibus uideantur. Media enim est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, ut quod indicio sit neq; foetum esse imbecillum, neq; deficere ipsi alimentum.

53 *Quæ corrupturæ sunt foetus, ijs māmæ extenuantur: Si uero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.*

Prius dixerat, Mulieri utero gerenti si māmæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et, si altera mamma extenuetur geminos habenti, alterius foetus abortum secuturum: Nunc uero ordinem consecutionis commutauit, & non à signis, sed à mulieribus foetum corrumpentibus fecit initium, ipsis præcedere inquit mammas tenues. Non est autem omnino idem, si dicatur ad māmā tenues sequi corruptionem, & futuræ corruptioni māmā tenues præcedere. Qui. n. ait ad mammarum extenuationem sequi corruptionem: hic istud solum ostendit esse signum futuræ corruptionis. Qui uero dicit ijs, quæ debent corrumpere foetus, mammas extenuari: non hoc solum uidetur ostendere signum præcedere foetus corruptioni. Quare diligentius inquirendum est, & obseruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter foetum corrumpant necne, sed semper præcedat māmā extenuatio, An saltantibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandescentibus, uel nimio repente pauore correptis, contingit quidē interdū māmā non præcedere extenuationē: Contingit autē & in quibusdā, ut propter magnitudinē febris, aut factū in utero erysipelas, uel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, foetus corrumpatur absq; māmā extenuatione. Cæterum uidetur Hippocrates existimare hanc semper præcedere: & mihi sapius obseruanti uisæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionē māmā fuisse extenuatæ. Nunquid igitur, qñ citra aliquam huiuscemodi causam māmā extenuant, defectū sanguinis esse in uenis utero mammisq; cōmunibus, in causa existimare debemus: unde propter nutritionis cessationē foetus corrumpitur: In alijs uero causis, in quibus aut propter passionem interit, aut dirūpitur foetus, cum ipsum mēbranæ cōtinentes diuelluntur, natura os uteri adaperiēte, & dolores excitante, ob has ipsas causas sanguinē ad genitales deferri partes: Hæc. n. est quædā ratio cōmunis, in quibus natura aliqd uolenter excernit, ut eo sanguis ac spiritus tendat: quibus duobus ueluti instrumentis natura utens, ea, quæ infestāt, per uim expellit. Atq; hac ratione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere atque expellere causam doloris properate: ut uero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente. Hæc itaque à me dicta sint in primam partem Aphorismi. Secunda uero, quæ sequitur (in qua contrariæ māmā meminit dispositionis) talis est: Si uero rursus māmā duræ fiant. Cum uero dictio, rursus, (Græce πάλιν) duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungitur dispositioni, alterum uero, quod per alia uerba dici consueuit uice uersa: mihi uerius, & magis Hippocratis sententiæ cohærere uidetur secundum significatum: ut, quod in toto dicitur Aphorismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt foetuum corruptionem: et nō possunt isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Duræ, corruptionem quidem non significant, sed dolor quidam dictarū partium ad ipsas consequitur: ut, sicuti māmā tenues, defectus sanguinis significationē habēt: sic duræ, multitudinis: differentes ab illis, quas paulo ante dixerat solidas, in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed foetus nullā habet offensionē. Quæstio autē occurrit hoc loco, ob quā causam ad corpus uteri natura nunq; materiam reponit inutilem, & non facit inflammationem: uel cur inflammato utero, foetus nō corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud est: Neq; n. q. nunq; ad māmā duras corruptio foetuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictū, sed q. non semper, quemadmodum in tenuibus: uerum, si ad alterum locum natura reponat superfuitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieribus, quæ foetum corrupturæ sunt, semper māmā extenuatæ præcedunt: duræ autē ac plenas, nō semper. Omnino. n. in his ad alteram partē materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipsam expellat, fient & tunc omnino tenues. Nam secūdam Hippocratis (ut apparet) sententiā, etiam si propter aliud quicquam, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet māmā gracilitas, ob causam antedictam. quare, etiam si ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipsum natura expellente ad excretionem, motio sanguinis erit ad uteros, & hac ratione māmā fient graciles magis, quàm prius erant.

54 *Quibus os uteri durum est, ijs uteri os comprimi est necessarium.*

Dictum est & antea, q. os uteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter

Ater naturam existentis, & conceptionis in muliere, & q̄ oportet id ex duritie distinguere. Grauidis. n. molle est, & secundum naturam: Durum autem, in quibus est tumor præter naturam, siue sit inflammatio, siue tumor durus. Melius itaq̄ fuerat hunc Aphorismum post illum scribere, in quo dicebatur, Quæcunq̄ utero gerunt, ijs os uteri compressum est.

55 *Quæcunq̄ utero gerentes à febris corripuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur,*

Accidit quibusdam grauidis, in quibus uitiosi humores prius, quàm conceperint, sunt aceruati, non nunquam à febris uehementibus corripí, adeo ut ex necessitate abortiant: non nunquã uero à mediocribus quidem, sed cum nõ purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in corpore uitiosorum, ex quibus febres erant institutæ, utpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod ualidum auxilium adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauius se habent. Non sine ratione igitur fœtus aliquando nequit obistere, sed à febris & uitio humorum corrumpitur: non nunquam uero perdurat quidem usque ad tempus partus, sed, cum & ipse uale tudinariis sit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur, Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

56 *In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenit, malum.*

Non statim fluxu constituto hæc fiunt, sicuti nec aliorum ullum, quæcunq̄ in sequenti sermone quibusdam alijs ait aduenire, sed cum uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidẽ animi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero, etsi non communis existat, ad plurimas tamen ex ipsis cõsequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit.

57 *Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: & si non fiant, ex utero morbi contingunt.*

Quibusdam medicis uisum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulieribus, sed etiam in uiris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando utrunque. Ostensum autem est, quòd intemperaturæ, quæcunq̄ tantam habent magnitudinem, ut possint iam lædere operationem, sunt ex morborum genere. Verum, quantum ad hoc, neq̄ falsum, neq̄ obscurũ est quicquid ab Hippocrate dictum, Quatenus autem, in pluribus quidem mensuris simpliciter dixit fieri morbos, neq̄, ex utero, adiecit in defectu autem eorum istud adiunxit, dignum est inquisitione, nunquid in utrisq̄ affectibus dictis, communiter, ex utero, subintulerit, an tantum hoc proprium sit defectus menstruorum. Hoc autẽ scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas uel plura, quam opus sit, uel pauciora ueniant menstrua. Possibile est igitur immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora uasorũ, quæ pertingunt ad uterum, ultra modum aperiantur: & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat: & si totum corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad uenas, quæ in utero sunt, ut in rheumaticis dispositionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadem uero menstrua possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menstruam purgationem, comprimuntur: uel obstruuntur ob crassitiem sanguine, siue frigiditatem et robur ipsorum, quæ in utero sunt, uasorum, adeo ut, quod influit, nõ admittant. Quodcunq̄ autem horũ fuerit, necesse est processu temporis & ipsum uterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totũ compatiatur corpus. In immodicis uero euacuationibus nulla talis accidit uteris passio, adeo ut per compatiendĩ rationem totum corpus unã laboreat. quare fit uerissimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex utero.

58 *Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium superuenit: & renibus purulentis urinæ aduenit stillicidium. hepatis autem inflammationem patienti singultus aduenit.*

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio, urinæ stillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in uesica, non nunquam uero ex acritudine uring. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorem præter naturam: acritudo autem uel propter renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percõlata. Recte itaq̄ Hippocrates inquit urinæ stillicidium recto intestino, & utero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire: In recto quidem intestino & utero, per compatiendĩ rationem uesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per uesicã euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excirat ad excretionem: In uteri autem uel recti intestini inflammatione, uicinitatis ratione pati uesicam est necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationem, & præterea prematur atq̄ angustetur à tumoribus præter naturam, qui in illis existunt. Dictum autem est à me etiã prius, quòd nõ simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed ijs, quæ magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepatis inflammationem patienti singultus

lingultus superuenit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad B maximam attollitur inflammationem.

59 *Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias: & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est.*

Verbum, suffias, materiam indicat, quæ naturam habet, ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham, styracem, & quæcunque alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totum corpus ferri uim, quæ ab ipsis manat, ut, cum & os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiat. In ijs igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum, quibus durum est ac densum uteri corpus. cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti et paulopost ipse inquiet: Quæcunque frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine Aphorismi scribitur: Scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est indicat eius rei usum. Sæpius enim ut pmaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates, ut prolem habeant mares, seu foeminas in quibus uel solis genus consistat. atque ita, ubi mulieres non concipiunt, quæritur, utrius causa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiant, & hanc Plato in Theæteto innuit esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicitur paulopost, quando omnes expo-

60 *Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est foetum esse sanum.*

Et uerbum, purgationes, numero plurali dictum, & ipsi uerbum, eant, adiunctum, ostendunt non esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neque semel, sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, in multis apparet absque hoc, quod foetus quippiam patiat. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorum, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est foetum esse sanum. siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, quod ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero, quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis, quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ sunt in cavitare uteri, secundæ pendent, quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 *Si mulieri cessent purgationes, neque horror neque febris superueniat, & fastidia incidant: iudica ipsam in utero habere.*

In ijs, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur mensuris suppressis, tunc se concepisse conueniunt. Fit autem fastidium eadem, qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem contingit & propter uitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere. uerum hoc cum horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

62 *Quæcunque frigidos & spissos uteros habent, non concipiunt. Et, quæcunque præhumidos uteros habent, non concipiunt. extinguitur enim in eis genitura: Et quæcunque siccos magis & adurentes. nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque uero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, eæ fecundæ sunt.*

Si nihiliceret omnibus Aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem ueritus paulo antea dictum Aphorismum in hunc locum transferre: ut finito sermone de purgationibus, ille, qui de ipsis esset uteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in ipsis erit Aphorismus, in quo dixit, Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quod bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: si nimium, mulieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, unde uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea, quæ dicta sunt, diligentius considerat: primum quidem sciet, quam ob causam & quidam uiri omnino steriles sunt: Secundo loco, post hoc de uiris quidem ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, quod semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant: De habentibus autem malam temperaturam, quod cum solis contrariam temperaturam habentibus coeantes, gignent. Prius autem dicitur de mulieribus sterilibus, quarum uterus statim ab initio est male temperatus, exuperante scilicet uel una primarum qualitatium, uel duabus: quemadmodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor, his simplicibus inuicem complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, ut uterus spissior efficiatur, angusta quidem sunt summopere in ijs ora uasorum, quæ ad ipsum pertingunt: mulieres uero steriles redduntur, cum secundæ non possint uasorum orificijs adnasci, neque si hoc fiat aliquando, possit bene nutriri conceptus. uel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, uel omnino paucae, & hæ ipsæ uitiosæ, solo tenuiore atque aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facile obstruuntur cum propter natiuam angustiam, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitosum. siquidem & corpus totum ut plurimum est uteris simile. Contingit autem et maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaque frigida temperatura

Aperatura Hippocrates fecit mentionem, inquit, Quæcunq; frigidos & spissos uteros habent. Non per Iouem uolens simul coniungere in ipsis cum frigidityte densitatem, ueluti si siccitatem aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper, consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quam non possunt concipere, ut diximus. Quare ita sermonem totum huius Aphorismi accipiemus. Quæcunq; frigidos uteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur uero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætermisit, ut nobis potentibus intelligere. Et quæcunq; uteros nimis humidos habent, non concipiunt. Extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra palustris cerealium semina. Et quæcunq; siccos siue adurentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis uteris tale quiddam accidit, quale, ubi aut arenæ, aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale, ubi ualde calidæ terræ semina committuntur, quemadmodum in aestibus sub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singulorum seorsum facultatem exponens: ut, si quando inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc autem inquit, Quæcunq; uero ex utriusq; modice temperatæ sunt, fecunditatem habent. Ex quibus autem utriusq; non profecto ex qualitibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris De temperaturis, una quidem est bona temperatura, mixtis modice inuicem calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. & fieri potest, ut sit aliquis uterus secundum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundum alteram uero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest uel altera efficere intemperatura. Mulierem uero esse fecundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaq; sicuti totum sermonem anteriorem de mulieribus scripsit, sic & nunc dictum de his, quas habent uteri, temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonem, uel quia promptum nobis sit ex his, quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, uel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. Quidam tamen alterum deinceps Aphorismum de maribus ascribere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi Aphorismorum expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mæte & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, quod uel propter temperatæ frigiditatem non bene semen concoquitur: atq; ideo, si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget utero calido sufficienter: Sin immodica sit, est omnino infœcundum, uel propter humiditatem

Cursus non concoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, utero calidiori ac sicciori: sin immodica, infœcundum est. Eodem modo & propter excedentem calorem semen fit toto simile. Ob siccitatem uero, ubi primū excidit, neq; extendi potest: quod maxime est necessarium, si mulier debeat concipere. Ostensum est enim in libris De semine, nisi per uteri cavitatem parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiā à Platone in Theæteto proponitur. Inquit. n. hoc esse maximū opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum sunt causæ: Modicæ uero si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: si uero similibus, non concipient. Neq; enim fieri potest, ut frigidius semen in utero frigidiore sit fertile, quemadmodum neq; siccus in sicco: idem & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, utero tanto calidore, quando deficit ab optima temperatura: & humidius sicco: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarū est, quam paulo ante dixit Hippocrates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit usq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo et siccitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est extinguere genituram, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est uehemens caliditas, quæ ea ratione, qua uincit aromatum facultatem, alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suæ naturæ sinceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem præstabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primū cognoscentibus, quod rara admodum est huiuscemodi temperatura in mulieribus. si quidem fœmina est mare natura frigidior. Unde ob hoc ea, quam facit Hippocrates, ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, nigrae, & hirtæ: ita ut ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

63 Similiter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os: uel propter spissitudinem humor non exit foras: uel propter frigiditatem non concalescit ita, ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idem accidit.

Qui hunc interposuit Aphorismum: neq; proprias uoces intellexit. Nam, cū profiteretur eundem

dem in uiris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cū enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in mulieribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligentius examinaretur, uerus deprehenderetur. Conspiciuntur siquidem uiri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent foecundissimum. neque id mirum. Raritas siquidem corporis in calidioribus unà atque humidioribus prouenit temperaturis, quæ potissimum plurimo semine & foecundissimo abundant. Nam & materiam habent, ex qua semen generatur copiosum, & uim, à qua concoquitur. Eiaculatur autem semē uasorum seminalium intentione compressum, non spiritus occursum propulsum. siquidem substantia spiritalis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata, qui Aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem à semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semen propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorum, quæ seminaria uocantur. melius enim fuerat ipsorum causari angustiam. Sed &, quod deinceps est dictum, usque ad aliquid uerum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, quod propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: quod autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectum est, præter id, quod neque locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquatur: & tamē id uerbum, hunc, ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: Qui uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, quod propter frigiditatem non adeo concalescat, ut ad hunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neque colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torrerī, aut affari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet: non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 Lac dare caput dolentibus malum: malum uero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & siticulosi: malum autem, & quibus in febribus acutis biliosa sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Conuenit autem & tabidis dare, qui non ualde multum febricitant: & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.

Quod lac facile alteretur, & quod duplicem habeat alterationem, quando pluri quidem adhæret calori, statim in nidorem abiens: quando autem pauco, cito acescens: tibi licet perdiscere, partim statim, cum ex mammis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum iacere per seipsum permittenti. Nam & elixatum in nidorem abit, & sibi dimissum omnino acescit, cito, uel tarde. Sic autem & in sanis, si non bene concoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem in nidorem abit. in uentriculo quidem frigidiore prorsus acescit, in calidioribus uero in nidorem abit. Lac uero bene concoctum nutrit, & bonos facit humores: &, dum concoquitur, pariter attollit hypochondria, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam uidebis. Verum, quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ semper quidem experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiam ante experientiam cognosci. Vbi enim in ijs, qui integra sanitate fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non est admirabile colligere, quod ijs, qui iam caput dolent, uel suspensa habent hypochondria, sit inimicissimum. Recte autem dixit hypochondria suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neque enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia, quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquam talem, qualis est inflammatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel lassus, passionem. Adhuc autem magis, si abscessus nondum sit in hypochondrio disruptus, est enim his etiam lac inutile. Hæc itaque omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens, hypochondria suspensa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis. flatuosa siquidem ac uentosa & hæc sunt. Maior itaque offensio distentis hypochondrijs obuenit, minor uero murmurantibus: sed tamē his quoque lac est inutile. acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus, qui & iuuati sunt eorum alio subducta. Sitientibus quoque malum inquit lac esse. euaporat enim in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deicientibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidorem abire: non minus, quam in ijs, qui talia euomunt. Nam in uniuersum didicimus quā celerrime ab omnibus causis calidis lac ad nidorosum alterari. Rationabiliter itaque & ijs, qui acute febricitant, nocet. mihi quoque uidetur sermo melius in hunc modum se habere: Malum autem, & quibus biliosa deiectiones, & acutis febribus. Neque enim ambobus simul iunctis tantummodo noxium est lac, sed seorsum in utroque. His igitur passionibus lac plurimum aduersatur. Vtile autem est ijs, quæ sequuntur, de quibus est ab Hippocrate scriptum in hunc modum: Conuenit autem tabidis non ualde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligendum autem est ipsum ita nominare illos, qui tabem ex ulcere pulmonis patiuntur. Nam alios